

ביאורים

¹⁰⁴ המאמר השלישי - בציווי ובאזהרה

מהדורת אור עזיון

לאחר שהתברר במאמרים הקודמים שהבורא קדם לכל הנבראים, הוא ברא את העולם לא מפני שום סיבה אחרת אלא מפני שהוא טוב ומדרך הטוב להיטיב, וכך גם נאמר בתהילים (קמה, ט): "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו". ההטבה הראשונה שהיטיב הקדוש ברוך הוא לנבראים היא עצם העובדה שהוא ברא אותם ונתן להם חיים. כל זאת עשה ה' לא בכדי לקבל מהם הנאה כל - שהיא, כפי שנאמר (ישעיה מ, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו". בנוסף לכך נתן ה' לברואיו שיטה שעל ידה הם יוכלו לזכות לטוב גדול עוד יותר, והיא - עשיית המצוות, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כמו שנאמר (תהילים טז, יא): "תודיעני ארח חיים, שבע שמחות את פניך נעמות בימיך נצח".

¹⁰⁵ אולם לכאורה נשאלת השאלה, אם אכן מטרתו של הקדוש ברוך הוא היא להיטיב עם הברואים, מדוע הוא אינו מיטיב עמהם גם ללא עשיית המצוות, לכאורה היה עדיף שבני האדם יזכו לטוב השלם גם בלי עמל וטורח. אלא ששכר המתקבל על עשייה תמיד יהיה גדול יותר משכר שמגיע ללא עשייה, ואם הבורא לא היה נותן לנו תורה ומצוות הטוב שהיינו זוכים בו היה קטן הרבה יותר, מפני שההיגיון מחייב שאדם שעמל יקבל שכר יותר גדול מאשר אדם שלא עושה כלום ומקבל שכר בגלל חסדו של הנותן, ועל כך נאמר (ישעיה מ, י): "הנה ה' אלהים בחזק יבוא וזרעו משלה לו, הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו".

לב הדברים

האמונה שלנו שהקב"ה ברא את העולם, מביאה אותנו להבין ולהפנים שמצוותיו של הבורא אינן רק דבר חשוב ומועיל, אלא הן עניין מהותי ובעל חשיבות מרכזית, העומד במרכזו של העולם.

הסיבה לדבר זה היא שבריאת העולם אינה מאורע חד פעמי שקרה פעם, ומאז שאירע העולם ממשיך להתגלגל מעצמו, אלא הקב"ה ברא אותנו עם תכלית ומטרה, ומאז מנהל אותנו ומשגיח עלינו. מכוח רצונו של הבורא להיטיב הוא ברא עולם שיש לו מטרה ותכלית, ובו הוא מיטיב לברואים. ממילא גם המצוות שלו, המהוות את הדרך שאותה הוא מורה לברואים לנהוג בעולמו, הן חלק בלתי נפרד מאותה התכלית. הבנה זו חשובה מאוד דוקא משום שלא תמיד כל מצווה עולה בקנה אחד עם מה שנראה לאדם נחמד ועם מה ש'מתחשק' לו. במצב כזה הוא עולה חלילה לחשוב או להרגיש שמטרת המצוות אינה הטהבה לברואים. כנגד זה מדגיש לנו כאן רס"ג שגם אותן ההדרכות שהבורא מדריך את ברואיו כיצד להתנהג ולהתנהל בעולם, הן חלק בלתי נפרד מבריאת העולם וממטרתו. מסיבה זאת יש לראותן כחלק ממגמת ההטבה של הבורא, גם אם לא תמיד אנו מצליחים להבין זאת בשכלנו.

ברור הדבר שישנן מצוות שהטוב שבהן מובן ובוטל. למשל מצוות שבהן בולטים מאוד תיקון האדם הפרטי או תיקון החברה. אולם גם במצוות שאינן כאלה, חשוב לדעת ולהאמין כי כל המצוות מובילות את האדם אל הטוב האמתי.

טובה זו היא חלק מטובה ראשונית יותר שהבורא היטיב לברואיו, והיא נתינת עצם החיים. אנו רגילים אולי לראות את החיים שלנו בעולם הזה כדבר מובן מאליו וברור מאוד. קל לנו לומר תודה על דבר חדש שניתן לנו במתנה ולא היה חלק מהחיים שלנו, כלידת ילדים חדשים או זכייה במזמן רב, אך קשה לנו להפנים עד כמה עצם החיים הוא מתנה טובה שיש להודות עליה כשלעצמה, ולכן קשה לנו לעתים להודות עליו. רק כשאדם נמצא במצב של סכנה שחלפה, הוא חש לפתע עד כמה כל חייו הם מתנה נפלאה מאת הבורא. מי שזוכה להבנה כזאת חש איך עצם הבריאה שלו מהווה עדות חיה על הטוב שמיטיב הבורא לברואים. בנוסף, לא רק שקל לו יותר להודות לבורא ולחוש עד כמה חייו כולם מהבורא וקשורים אליו, אלא הוא זוכר כל הזמן לייקר את חייו, לנצלם, ולא לנהוג קלות ראש בזמן החיים שניתן לו.

המאמר השלישי - בציווי ובאזהרה

מדוע נצרך
האדם לטרוח
להגיע לטובה

¹⁰⁴ אמר יהודה בן שאול. אמר המחבר: אפשר ראוי לקדם את התורה למאמר הזה, כי הבורא יתברך פינון שהתברר שהוא קדמון לא היה עמו דבר, היתה בריאתו לדברים טובה וחסד ממונו, וכאשר זכרנו בסוף המאמר הראשון בעלת בריאת הדברים, וממה שיימצא בספרים שהוא טוב ומיטיב, כמו שאמר (תהלים קמה, ט) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. ותחלת הטבתו לברואים שחננם ההויה, רצוני לומר: המציאו אותם אחר שלא היו. וכמו שאמר לחשובים (ישעיה מ, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגומר. ואחר פן חננם סבה שמגיעים בה אל ההצלחה הגמורה והטובה השלמה, כמו שאמר (תהלים טז, יא) תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך וגומר. והוא מה שצונם והזיהרם ממונו. ¹⁰⁵ וזה המאמר תחלת מה שיקיף השכל ויחשב בו, ויאמר: הוא היה יכול שייטיב להם ההטבה הגמורה ויצליחם ההצלחה המתמדת מבלתי שיצונם ויזיהרם? אבל יראה שטובתו בדרך ההיא טוב להם, בעבור מה שישתלק מעליהם מענייני הטרחה. ואמר בברור הענין הזה, כי שומנו סבת הגעתם אל הטובה המתמדת בהטריחם במה שצוה בו, הוא יותר טוב. והוא, שהשכל דן שיהיה מי שמגיע לטובה על מעשה שהעבד בו, יש לו כפל מה שיגיעו מן הטוב מי שלא עשה דבר אבל הוא מתחסד עמו, ואין השכל רואה להשוות ביניהם. וכאשר הדבר פן נטה בנו בוראנו אל החלק היותר להיות תועלתנו על הגמול, כפל תועלתנו אשר תהיה על לא מעשה, וכמו שאמר (ישעיה מ, ז) הנה ה' אלהים בחזק יבוא וזרעו משלה לו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו.

בציווי - מצוות עשה. **באזהרה** - מצוות לא תעשה. **לקדם** - להקדים. **בריאתו לדברים** - בריאתו את העולם. **בעלת** - בסיבת. **תחלת הטבתו וכו'** - הטובה הראשונה לברואים היא עצם מציאותם. **לחשובים** - לנביאים. **חננם סבה** - נתן להם דבר המסייעם להשיג. **מה שצונם** - דברים שציווה לעשות. **והזיהרם ממונו** - דברים שציווה לא לעשותם. **תחלת מה שיקיף השכל וכו'** - במחשבה ראשונה השכל תמוה. **אבל** - שהרי. **ההיא** - בלא ציוויים. **שומנו** - נתינתו. **מי** - יותר ממי. **נטה** - כפון, הדרוך. **אל החלק היותר** - אל הדרך הטובה יותר. **תועלתנו על הגמול** - שכרנו מול מעשינו. **כפל תועלתנו** - שכר כפול מאשר שכר בלא עשייה אנושית.